

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za državno ureditev

Številka: 005-02-11/2024/5
Ljubljana, 19. 4. 2024

EPA 1420-IX

Komisija Državnega sveta za državno ureditev je, na podlagi drugega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 95/09 – odl. US, 21/13 – ZFDO-F, 81/18 – odl. US in 16/23) in 20. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20, 123/20, 67/22 in 69/23), sprejela naslednje

Mnenje

k Predlogu zakona o spremembah Zakona o referendumu in o ljudski iniciativi (ZRLI-G).

Komisija za državno ureditev (v nadaljevanju: komisija) je na 12. izredni seji 17. 4. 2024 obravnavala Predlog zakona o spremembah Zakona o referendumu in o ljudski iniciativi (ZRLI-G), skrajšani postopek, EPA 1420-IX (v nadaljevanju: predlog zakona), ki ga je v obravnavo Državnemu zboru predložila skupina poslank in poslancev Državnega zbora (v nadaljevanju: predlagatelji).

Komisija predlog zakona **podpira**.

* * *

Poslanec Državnega zbora Anton Šturbej je v imenu predlagateljev (v nadaljevanju: predstavnik predlagateljev) predstavil predlog zakona. Izpostavil je, da je Državni zbor Zakon o referendumu in o ljudski iniciativi (v nadaljevanju: zakon) sprejel 1994. Urejal je referendum o spremembi Ustave, zakonodajni referendum, posvetovalni referendum in ljudsko iniciativo, v okviru zakonodajnega referenduma pa predhodni in naknadni referendum.

Predstavnik predlagateljev je izpostavil, da pregled zakonodajnih referendmov od sprejema Ustave Republike Slovenije do danes pokaže, da je bilo izvedenih 25 referendmov, medtem ko je bilo pobud, zahtev ali predlogov za razpis zakonodajnega referenduma 120. Od tega se je 70 pobud nanašalo na naknadni zakonodajni referendum, ki je zdaj po spremembi zakona 2006 edini dovoljen zakonodajni referendum. Pregled kaže, da je referendumska iniciativa v Sloveniji dejavna, vendar do izvedbe pride le v 16 % primerov, saj jih večina ali ne izpolni pogojev za razpis referendum ali pobude niso sprejete.

Leta 2018 je bil tako npr. izveden 1 referendum, 2021 je bil prav tako izveden 1 referendum, jeseni 2022 pa so bili izvedeni 3 referendumi na isti dan. Če se izvede

več referendumov, nastanejo večji stroški. Glede na današnje stroške posamezni referendum stane približno 4 milijone evrov. Tako bi 2022, če referendumov ne bi izvedli istega dne, celotni stroški znašali okoli 12 milijonov evrov, ker pa so bili referendum izvedeni skupaj, je bil strošek bistveno nižji.

Predstavniki predlagateljev je poudaril, da predlagajo spremembo zakona zato, da bi se takšne morebitne stroške preprečilo, hkrati pa bi se povečalo participacijo volivcev v zakonodajnem postopku, saj bi se zahteve za referendum vlagale neobremenjeno glede stroškov izvedbe referendumov. Po mnenju predlagateljev bi bil marsikateri predlog sprejet, saj bi se istega dne izvajalo več referendumov. Zato predlagajo, da se določi dan v letu, to je 2. nedelja v maju, ko bi potekal referendumski dan. Ob tem predlagajo tudi možnost izjeme, da Državni zbor lahko z dvotretjinsko večino navzočih poslancev določi tudi drug dan glasovanja na referendumu, pri čemer do 2. nedelje maja ne sme preteči manj kot 6 mesecev od dneva razpisa referenduma. Na isti dan bi se lahko izvedlo več referendumov.

Referendumski datum bi pripomogel tudi k demokraciji »soglasja«, saj bi spodbudil politične stranke k sklepanju kompromisov in usklajevanju tudi z interesnimi skupinami.

Stališče Vlade Republike Slovenije do predloga zakona je predstavil državni sekretar Ministrstva za javno upravo Jure Trbič (v nadaljevanju: predstavnik ministrstva). Izpostavil je, da predlagatelji novele navajajo, da je treba omejiti stroške, ki nastanejo z izvedbo referenduma oziroma več referendumov in predlagajo, da se referendum ali več referendumov izvede na točno določen dan v letu.

Dejstvo je, da zakon ureja štiri različne vrste referendumov, ki se razpišejo na pobudo različnih predlagateljev in v različnih fazah sprejemanja različnih aktov: spremembe Ustave, spremembe zakona, podpisa mednarodne pogodbe oziroma zakona o ratifikaciji mednarodne pogodbe. Dodatno zakon ureja še posvetovalni referendum, v primeru katerega se postopek za sprejem akta iz pristojnosti Državnega zbora sploh še ni začel. Nameni navedenih vrst referendumov so različni. Vlada meni, da je bolj primerna veljavna ureditev.

Vlada v svojem mnenju opozarja tudi na vidik referendumske kampanje, ki jo ureja Zakon o volilni in referendumski kampanji. Začetek in konec referendumske kampanje je vezan na dan glasovanja, kar pomeni, da bi v primeru enotnega referendumske dne hkrati oziroma v istem časovnem obdobju potekalo več referendumskih kampanj. To pomeni, da bi v javnosti prihajalo tudi do istočasne obravnave več pomembnih tem (istočasna soočenja v medijih), kar bi lahko delovalo nejasno oziroma bi lahko zmanjšalo pomen določene teme na račun druge.

Predstavniki ministrstva je še izpostavil podatke Državne volilne komisije, ki kažejo, da je bil v zadnjih 10 letih v večini primerov izveden po 1 referendum letno, le 2022 so bili na isti dan 3 referendumi, kar pomeni in dokazuje, da v praksi ne prihaja do primerov, ko bi bilo v 1 letu razpisanih več referendumov in da bi se izvedli na različne dni. Vlada Republike Slovenije zato meni, da je veljavni zakonski okvir ustrezen in področje že zdaj dobro ureja in zato novele zakona ne podpira.

* * *

Komisija je predlog zakona podprla in izpostavila, da je ob pobudah za referendum vedno znova veliko govora o stroških, ki nastanejo z njihovo izvedbo. Vzpostavitev referendumskega dne bi tako odpravila breme predlagateljev glede stroškov, ki jih bodo povzročili s pobudo za referendum, saj marsikaterega predlagatelja tudi to lahko že v začetku odvrne od tega, da bi sploh začel z referenduskimi aktivnostmi. Vzpostavitev točno predvidenega datuma bo zato lahko pomenila, da bo realiziranih več referenduskim pobud in bo pripomogla tudi k višji volilni udeležbi.

Komisija je poudarila, da bo referendumski dan olajšal tudi delo volilnim organom in državnim uslužbencem, ki morajo sodelovati v postopkih, ker bo prinesel večjo stopnjo predvidljivosti volilnih opravil in postavil jasne časovne roke.

Glede na podatke Državne volilne komisije je v večini primerov izveden 1 referendum na leto razen 2022, ko so na isti dan potekali referendumi o 3 različnih vprašanjih. Komisija je izpostavila, da bodo stroški v primeru sprejema novele ob izvedbi 1 referenduma na leto tudi v prihodnje približno takšni kot doslej, v primeru večjega števila referendumov, kot se npr. kaže 2024, pa bo novela doprinesla k nižanju stroškov, saj bo določeno, da se več referendumov izpelje istega dne. Komisija je pri tem opozorila še na možnost izjeme, da Državni zbor lahko z dvotretjinsko večino navzočih poslancev določi tudi drug dan glasovanja na referendumu, pri čemer do 2. nedelje maja ne sme preteči manj kot 6 mesecev od dneva razpisa referenduma.

Na komisiji je bilo izpostavljeno tudi vprašanje, kako bi točno določen dan lahko vplival na spoštovanje zakonskih rokov, ki jim morajo slediti različni referendumi in uveljavitev zakonodaje.

Predstavniki MJU je v zvezi z zakonodajnim referendumom, ki je v Sloveniji najpogosteje uporabljen referendum in je del zakonodajnega postopka, pojasnil, da je dejstvo, da referendum pomeni najmanj časovni zamik uveljavitve zakona. Opozoril je, da bi uvedba enotnega referendumskega dne tako v določenih primerih, po principu avtomatizma, lahko nesorazmerno podaljšala negotovo usodo zakona oziroma spremembe Ustave in posledično s tem bistveno podaljšala tudi zakonodajni oziroma ustavnorevidijski postopek. V skrajnem primeru bi lahko od potrditve zakona v Državnem zboru in do glasovanja na referendumu o tem zakonu preteklo skoraj eno leto. Glede na to Vlada meni, da je bolj primerna veljavna ureditev, ki Državnemu zboru v vsakem posamičnem primeru prepušča proste roke, da pri razpisu referenduma dan glasovanja določi po pravilu, da od dneva razpisa referenduma do dneva glasovanja ne sme preteči manj kakor trideset dni in ne več kakor leto dni. Državni zbor tako ni vezan na en referendumski dan v letu, temveč v vsakem primeru posebej določa dan glasovanja in ima tudi možnost, da na isti dan razpiše tudi več referendumov.

Predstavniki predlagateljev je poudaril, da je že zdaj določeno, da od dneva razpisa referenduma do dneva glasovanja ne sme preteči manj kot 30 dni in ne več kot 1 leto, kar pomeni, da so roki v vsakem primeru znotraj enoletnega okvira.

Glede opozoril, da bi bili volivci ob izvedbi več referendumov hkrati obremenjeni z veliko količino informacij ter sočasnim potekom več kampanj in se zato ne bi mogli dobro informirati o vseh vprašanjih, je bilo s strani predstavnika predlagateljev rečeno, da bodo volivci zdaj vedeli, kdaj je referendum in se bodo lažje organizirali

ter se pravočasno informirali. Izpostavil je tudi, da vseh volivcev vse teme verjetno ne zanimajo enako in se bodo bolj pozanimali o tematiki, pri kateri želijo soodločati. Na komisiji je bilo še izpostavljeno, da v primeru 3 referendumov 2022 ni bilo slišati pritožb volivcev, da se niso imeli možnosti dobro pozanimati o vseh tematikah, o katerih so odločali na volišču.

* * *

Za poročevalca na Odboru za notranje zadeve, javno upravo in lokalno samoupravo je bil določen Rajko Fajt.

Predsednik
Rajko Fajt, l. r.